

تحليل حقوقی - جرم شناختی تروریسم

مؤلفان:

دکتر علی زلّقی

(مدرس دانشگاه)

محمد انگالی

فرزاد کریمی خنجوی

سرشناسه: زلفی، علی، ۱۳۶۵-

عنوان و نام پدیدآور: تحلیل حقوقی - جرم‌شناختی تروریسم/مؤلفان علی زلفی، محمد انگالی، فرزاد کریمی خنجری.

مشخصات نشر: تهران: پژواک عدالت، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۱۴۱ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۷۱۵-۰۴-۲

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۲۹ - ۱۴۹.

موضوع: تروریسم -- جنبه‌های حقوقی

Terrorism -- *Legal aspects

تروریسم -- پیشگیری -- قوانین و مقررات

Terrorism -- Prevention -- Law and legislation

شناسه افزوده: انگالی، محمد، ۱۳۶۳-

شناسه افزوده: کریمی خنجری، فرزاد، ۱۳۷۳-

رده بندی کنگره: HV۶۴۳۱ رده بندی دهایی: ۳۶۳/۳۲۵

شماره کتابشناسی ملی: ۸۷۳۹۴۸۹ اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

تحلیل حقوقی - جرم‌شناختی تروریسم

مؤلفان: علی زلفی، محمد انگالی، فرزاد کریمی خنجری

ناشر: پژواک عدالت

چاپ اول: ۱۴۰۰ - تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۷۱۵-۰۴-۲

قیمت: ۶۰,۰۰۰ تومان

مطالب بیان شده در کتب و انتشارات مرکز وکلا، کارشناسان رسمی و مشاوران خانواده قوه قضائیه، نتیجه تحقیقات پژوهشگران و بیان‌کننده دیدگاه مؤلفان آنهاست و لزوماً موضع رسمی این مرکز و قوه قضائیه نیست؛ مگر آنکه به آن تصریح شده باشد.

۱	مقدمه
۷	فصل اول: مفهوم‌شناسی و چهارچوب نظری
۸	مبحث اول: مفهوم و نسخ‌شناسی
۹	گفتار اول: مفهوم ترور و تروریسم
۹	گفتار دوم: تعریف تروریسم از دیدگاه‌های گوناگون
۱۳	گفتار سوم: تروریسم از دید نظری
۱۴	گفتار چهارم: نگرش اسلام درخصوص تروریسم
۱۷	گفتار پنجم: سابقه تاریخی تروریسم
۱۸	مبحث دوم: گونه‌های تروریسم از حیث دوران‌های تاریخی
۱۹	گفتار اول: تروریسم پیشامدرن (سنتی)
۲۰	گفتار دوم: تروریسم مدرن
۲۳	گفتار سوم: تروریسم پسامدرن
۲۴	گفتار چهارم: تروریسم در عصر اتم و جنگ اجتماعی
۲۷	گفتار پنجم: تروریسم مجازی (سایبر تروریسم)
۲۸	مبحث سوم: گونه‌های تروریسم در عمل
۲۹	گفتار اول: تروریسم سیاسی
۲۹	گفتار دوم: تروریسم مذهبی
۲۹	گفتار سوم: تروریسم دولتی
۳۱	گفتار چهارم: تروریسم داخلی
۳۱	گفتار پنجم: تروریسم بین‌المللی
۳۲	مبحث چهارم: شیوه‌های ارتکاب جرائم تروریستی
۳۳	مبحث پنجم: تروریسم از منظر رهیافت‌ها
۳۳	گفتار اول: رهیافت ایدئولوژیک و مذهبی
۳۵	گفتار دوم: رهیافت روان‌شناختی-اجتماعی
۳۶	گفتار سوم: رهیافت فلسفی
۳۹	گفتار چهارم: رهیافت‌های منطقی-عقلانی
۴۱	مبحث ششم: جرم‌شناسی نظری تروریسم
۴۲	گفتار اول: تئوری‌های جرم‌شناسی تروریسم
۴۳	گفتار دوم: نظریه رفتار غریزی
۴۴	گفتار سوم: نظریه تعارض نسل‌ها

- گفتار چهارم: انتخاب عقلانی ۴۴
- گفتار پنجم: ناکامی و محرومیت نسبی ۴۵
- گفتار ششم: نابرابری‌های اجتماعی ۴۸
- گفتار هفتم: عدم شناخت از واقعیت‌ها ۴۹
- مبحث هفتم: رویکرد حقوقی در برخورد با تروریسم ۵۰
- مبحث هشتم: جرم‌انگاری و تعقیب کیفری جرائم تروریستی ۵۱

فصل دوم: علت و هستی‌شناسی ارتکاب جرائم تروریستی ۵۵

- مبحث اول: علل و عوامل جرائم تروریستی ۵۶
- گفتار اول: عامل ۵۷
- مبحث دوم: عوامل جرم‌زا ۵۸
- گفتار اول: عوامل فردی ۵۸
- بند اول: عوامل زیستی ۵۸
- بند دوم: عوامل روانی ۵۸
- بند سوم: عوامل اجتماعی ۵۸
- مبحث سوم: بن‌های جرائم تروریستی ۶۰
- گفتار اول: ایدئولوژی و مذهب ۶۰
- گفتار دوم: مسائل قومی - ملی ۶۲
- گفتار سوم: عدم انسداد کامل مرز ۶۳
- گفتار چهارم: تنگدستی و محرومیت ۶۴
- مبحث چهارم: وجود گروهک‌های تندرو در آن سوی مرز ۶۷
- مبحث پنجم: حملات گروهک‌های تروریستی ۶۹
- مبحث ششم: ظهور گروه‌های افراطی (سلفی) و تندروی مذهبی در پاکستان ۷۶
- گفتار اول: طالبان ۷۷
- گفتار دوم: وهابیت ۷۸
- مبحث هفتم: بیثباتی سیاسی در کشور پاکستان ۸۱
- مبحث هشتم: تنش بین ایران و کشورهای متخاصم (آمریکا - عربستان) - آمریکا ۸۲
- گفتار اول: عربستان ۸۴

فصل سوم: پیشگیری و مقابله با جرائم تروریستی ۸۷

- مبحث اول: پیشگیری و مصداق‌شناسی ۸۸
- گفتار اول: مفهوم پیشگیری ۸۹
- گفتار دوم: پیشگیری وضعی ۹۰

تروریسم بزرگ‌ترین خطر برای صلح و امنیت ملی و بین‌المللی شمرده می‌شود. این پدیده به سبب پیوند آن با فناوری‌های تازه، به یک گرفتاری راهبردی تبدیل شده و توانسته است گروه‌هایی کوچک، اما با ساختارهای پیچیده را به بازیگران برجسته در پهنه بین‌المللی تبدیل کند. در این سال‌ها، با گسترش پدیده تروریسم، جامعه انسانی مورد تهدید قرار گرفته و این پدیده در درون مرزهای جغرافیایی ویژه‌ای قرار ندارد و خطری برای جهان شمرده می‌شود.

تروریسم، بی‌گمان یکی از برجسته‌ترین مسائل و دشواری‌ها در جهان کنونی است. صدها سمینار و همایش برای شناختن و بررسی علل و ریشه‌های تروریسم و روش‌های جلوگیری از آن برپا شده و هزاران کتاب، در این باره در زمینه‌های گوناگون مانند: جامعه‌شناسی، سیاسی، حقوقی، مذهبی و اخلاقی نگاشته شده، اما نه تنها پدیده تروریسم از میان نرفته یا کمتر نشده، بلکه بر دامنه و گوناگونی آن افزوده شده است.

تروریسم پدیده بسیار پیچیده‌ای است، زیرا در چند دهه گذشته همواره دگرگون شده است. شاید بتوان گفت که تروریسم، در شکل نخستین آن، رابطه‌ای نزدیک با آرمان‌های جامعه بشری داشته، در دوران جنگ جهانی یکم، این واژه، مفاهیم انقلابی پیشین خود را به همراه داشت. در آن دوران، با فروپاشی امپراتوری‌های عثمانی و اتریش-مجارستان، ناآرامی‌ها و شورش‌ها افزایش یافت. پس از جنگ جهانی دوم، تروریسم، نخست برای اشاره به شورش‌های خشونت‌آمیز به کار می‌رفت؛ سپس از سوی گروه‌های ضداستعماری-ناسیونالیست و قومی گوناگون در آسیا، آفریقا و به‌ویژه در خاورمیانه، در پایان دهه‌های ۱۹۴۰ و ۱۹۵۰ میلادی در مخالفت با استعمارگران به کار گرفته شد. در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ میلادی، تروریسم رنگ انقلابی به‌خود گرفت. با وجود این، واژه تروریسم اکنون ابعاد گسترده‌تری پیدا کرده و گروه‌های جدایی‌خواه قومی و ناسیونالیست را در خود جای داده یا برخی گروه‌ها را که با گونه‌های تازه استعمارگری مخالفت می‌کنند. همچنین

تروریسم، به عنوان ابزاری برای بی ثبات کردن جهان به کار گرفته می شود.^۱

تروریسم در ادبیات سیاسی بسیاری از کشورها همواره یک مسئله یا موضوع امنیتی مهم بوده است؛ اما پس از رویدادهای ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ به یکی از مهم ترین جستارها در زمینه امنیت بین المللی تبدیل شد. یکی از آثار رویدادهای ۱۱ سپتامبر، دگرگون شدن حوزه اقدامات تروریستی بوده است.

جرائم تروریستی یکی از جرائم جهان شمول هستند که علاوه بر اینکه به افراد جامعه لطمه وارد می کنند، نظم عمومی را نیز مختل می کنند و در بیشتر کشورهای دنیا، در حال وقوع و مایه نگرانی عموم جامعه جهانی است. لیکن جامعه بین المللی تعریف قاطعی از آن ندارد و از طرفی هم در جستجوی از بین بردن تروریسم است. دکتر محمدحسین میرمحمدصادقی نظرش درخصوص تعریف تروریسم این است که «ارائه یک تعریف مورد توافق جهانی در مورد تروریسم مشکل است». ترور به معنی ترس و وحشت است و تروریسم، گونه هایی دارد که عبارت اند از: ۱. تروریسم سیاسی ۲. تروریسم مذهبی ۳. تروریسم با پشتیبانی دولت ها ۴. تروریسم داخلی ۵. تروریسم بین المللی ۶- سایر تروریسم ۷- تروریسم پست مدرن.

امروزه خاورمیانه گرفتار افراط گرایی، تروریسم، جنگ های داخلی و بین دولتی، اشغال گرایی، توسعه نیافتگی و فقر شده است. کشور ایران نیز از دهه (۱۳۶۰) به بعد، آماج حملات تروریستی بوده است. دولت های غربی به ویژه آمریکا با پیروزی انقلاب اسلامی ایران، منافع بسیار زیادی در منطقه خاورمیانه را از دست داده اند. سردمداران غرب، دریافته اند که برای بقای سلطه خویش، باید بر منابع انرژی جهان سیطره داشته باشند تا بتوانند رقابت بین المللی خود را در این رقابت ناکام گذارند. به همین دلیل، منطقه خاورمیانه را که دارای غنی ترین منابع انرژی جهان است را برگزیده اند و در این بین کشورهای نظیر جمهوری اسلامی ایران را مخالف سیاست های استعماری خویش می دانند. در نتیجه به دنبال حذف نیروهای مخالف سیاست های استکباری و صهیونیستی هستند. به این ترتیب

^۱ رضایی خیرآبادی: ۱۳۹۳

پایگاه‌های نظامی خود در منطقه را توسعه و در جنوب شرق ایران در نزدیکی مرز، با توجه به روابط حسنه خود با کشور پاکستان، پایگاه‌های نظامی کوچک احداث کرده و با سیاست ایجاد تفرقه قومی - مذهبی به دنبال ناآرام کردن جنوب شرق ایران است که با همراهی کشور عربستان که برخی تضادهای سیاسی، مذهبی با ایران دارد و تجهیز بازوهای تروریستی (گروهک‌های معاند) به دنبال تضعیف جمهوری اسلامی ایران هستند. چون تاکنون پژوهشی درخصوص علل و راه‌های پیشگیری از جرائم تروریستی در مناطق مرزی ایران صورت نگرفته، اهمیت کار تحقیق را بیشتر نموده تا پژوهشی با هدف علت‌یابی آن جرائم و راهکارهایی به‌منظور کاهش و پیشگیری آن جرم در منطقه مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد. در ایران تعقیب این‌گونه جرائم توسط نیروهای امنیتی و بالاخص وزارت اطلاعات رصد می‌شود و بیشتر پیشگیری به‌صورت کیفری توسط دادگاه اختصاصی انقلاب صورت می‌گیرد. در این زمینه نیز قانونی درخصوص جرائم تروریستی انگاشته نشده و بیشتر قضات با استناد به جرم‌های محاربه و بغی با این‌گونه جرائم برخورد می‌کنند، حال به‌نظر می‌رسد اقدامات کیفری که نوعی پیشگیری موقتی هستند، علت را نمی‌توانند از بین ببرند و فقط معلول را حذف می‌کنند، درحالی‌که ما در این تحقیق به دنبال از بین بردن علت هستیم تا اصلاً معلولی به‌وجود نیاید. علت‌های جرائم تروریستی در مناطق مرزی ایران عبارت‌اند از: ۱. بی‌ثباتی سیاسی و ایجاد بحران در داخل کشور مجاور یعنی پاکستان. ۲. همجوار بودن بلوچستان ایران با بلوچستان پاکستان که در سال (۱۳۳۶) به‌صورت تحمیلی توسط استعمار انگلیس از ایران جدا شده است. ۳. وجود قومیت در آن منطقه که زمینه ایجاد بحران امنیتی را فراهم می‌کند، به‌ویژه هنگامی که از پشتیبانی و حمایت هدف‌دار کشورهای خارجی برخوردار باشد. ۴. ناپایداری جمعیت و پراکندگی آن در مناطق مرزی ایران. ۵. طولانی‌بودن مرز با کشور همسایه. ۶. وجود محل امن برای مخفی شدن تروریست‌ها در کشور پاکستان. ۷. وجود پایگاه‌های نظامی کوچک آمریکا در آن سوی مرز، به‌منظور تحریک قومیت و مذهب با راهبرد جدید مبنی بر فدرالیسم و دامن زدن به

ناامنی‌ها به واسطه سابقه دشمنی با حکومت ایران را می‌توان برشمرد.^۱

عوامل این اقدامات تروریستی عبارت‌اند از: الف: گروهک‌های تروریستی: جندالله، جیش‌العدل که از اشار متواری داخلی و بعضی قاچاقچیان با رهبری مولوی‌های تندرو تشکیل شده‌اند و برای سرپوش گذاشتن بر شرارت‌های خود بر مردم بی‌گناه، وارد این گروهک‌ها شده‌اند و برای اینکه مورد حمایت مردم آن منطقه قرار بگیرند، به دروغ هدف خود را از این اعمال تروریستی، رفع تبعیض قومی و مذهبی اعلام می‌کنند. ب: دولت آمریکا که در آن سوی مرز پایگاه نظامی دارد و به علت مخالف بودن با سیاست‌های منطقه‌ای و جهانی ایران، به گروهک‌ها کمک مالی، اطلاعاتی و تسلیحاتی کرده تا حکومت ایران تضعیف شود. ج: حکومت پادشاهی عربستان با توجه به داشتن روابط حسنه با دولت پاکستان، ایدئولوژی واحد، داشتن دلارهای نفتی وافر و وجود فقر در منطقه بلوچستان توانسته نفوذ بیشتری در آن مناطق پیدا کند. دایر کردن مدارس مذهبی و تبلیغ و ترویج وهابیت، همراه با تحریک مذهبی از اقدامات آن کشور است. در این زمینه، برای پیشبرد مقاصد ایدئولوژیک خود، با تجهیز گروهک‌های تندرو از لحاظ مالی، تجهیزاتی و اطلاعاتی تلاش در ناامن کردن آن شهرستان کرده است تا بتواند حکومت ایران را تحت فشار قرار داده و مانع پیشرفت آن به عنوان یک قدرت منطقه‌ای در مناسبات بین‌المللی شود. شکست سیاست‌های پی‌درپی آن کشور در منطقه، مزید بر علت شده تا بتواند ضربات تلافی‌جویانه بر حکومت ایران وارد کند.

راه‌های پیشگیری و جلوگیری از جرائم تروریستی در مناطق مرزی ایران در مرحله نخست کنترل و انسداد فیزیکی مرز و عدم تردد غیرمجاز است که در این زمینه علاوه بر احداث برجک‌ها، تأسیس ایستگاه‌های رادار مجهز به امکانات پیشرفته و اپتیکی شوند و استراق سمع پیشنهاد می‌شود. دوم: ملاقات مرزی بین مرزبانان دو کشور به منظور کنترل بیشتر مرز و دستگیری افراد مذکور. سوم: از بین بردن تأمین مالی تروریست‌ها که از طریق مبارزه با قاچاق مواد مخدر و مبارزه با پولشویی میسر می‌باشد. چهارم: آموزش‌های مردم

^۱ رضایی خیرآبادی: ۱۳۹۳

آن منطقه از طریق صداوسیما و اطلاع‌رسانی درخصوص هدف و هویت گروهک‌های تروریستی در داخل کشور پاکستان، تا افراد ناآگاه در داخل کشور کمتر مورد اغفال قرار گیرند. پنجم: اطلاعات شناسنامه‌ای از مجرمان بالقوه داخلی و مهم‌ترین راه پیشگیری از جریان‌های هدایت‌شده تروریستی در آن منطقه، استفاده صحیح از پتانسیل اقتصادی در جهت ایجاد رفاه برای مرزنشین‌ها و ریشه‌کن کردن فقر و بیکاری است. اولین پتانسیل اقتصادی از طریق توسعه کشاورزی با توجه به مهیا بودن شرایط موجود در آن منطقه از جمله: اراضی فراوان، وجود نیروی انسانی جویای کار، به‌منظور فراهم کردن کمبود آب کشاورزی نیز می‌توان با مهار رودخانه‌های فصلی مانند: رودخانه ماشکیل و نهنگ و ... و یا تهیه آب از چاه یا انتقال آب از دریای عمان، به توسعه کشاورزی کمک کرد که متعاقب آن اشتغال و رفاه اجتماعی را برای منطقه به ارمغان می‌آورد.